

TAKOVÍ JSME BYLI...

60.-80.

MÓDA A ŽIVOTNÍ STYL

LETA

TAKOVÍ JSME BYLI...
MÓDA A ŽIVOTNÍ STYL
60. 80. LÉTA

MICHAELA ZINDELOVÁ

TAKOVÍ JSME BYLI...
MÓDA A ŽIVOTNÍ STYL 60.—80.
LÉTA

Copyright © Michaela Zindelová, 2024
Illustrations © Lucie Loosová, 2024
© Grada Publishing, a. s., 2024

ISBN 978-80-247-2782-0 (print)
ISBN 978-80-271-7661-8 (pdf)

Věře Hrubé, dlouholeté guru módy druhé poloviny 20. století, svérázné, vtipné, moudré, velmi sečtělé, inteligentní ženě, která by tuhle knížku napsala lehce a daleko líp než já. Jen Věře opáčím stejné věnování, které jsem našla v darované knížce Tvůrci světové módy.

Pro všechna ta léta... Míša

ÚVODEM

Před osmi lety jsem napsala první projekt knížek o módě a životním stylu z druhé poloviny 20. století. Ten nápad ke mně „přinesla“ Markéta Šlaufová, šéfredaktorka beletrie a literatury faktu nakladatelství Grada. Jak šel čas, měnilo se v našich dalších plánech období, které mají jednotlivé tituly zahrnout. Z původního, až vizionářského plánu na cyklus – na celou druhou polovinu 20. století – zůstalo „torzo“. V jednu chvíli bylo ale už třeba vydat se finální trasou. „Díky“ sezónám s covidem a zdravotním problémům jsem nakonec pracovala na svazku jediném – o 60. až 80. letech minulého století, s průběhem nejen o proměnách v pánském a dámském oblečení... Při práci na námětu jsem sama znovu prožívala tohle třicetiletí. Se vším, co patřilo k tehdejší atmosféře... V každém ohledu čas dynamických vzletů i pádů.

Ve výsledku v knížce projdete územím s přílivem vzpomínek autorky, tehdejší studentky, dnešní pamětnice, „sbě-

ratelky času“ – a jejího ohlížení... Forma zpracování je volená pro okruh zájemců o tuhle dobu, o to, jak jsme v ní žili. Určená je nejen „účastníkům těch let“, kteří vědí, jací jsme byli, ale všem zájemcům, co mají chuť podívat se nazpátek... Knížka neanalyzuje politické proměny, ani to, nakolik jsme byli součástí světové módy. Nemá ani ambici obsáhnout období v celistvé sondě, v celé Československé republice.

Knížka rozkročená mezi módu, životní styl a kulturu balancuje na hraně mezi amatérskou rovinou a populárně naučnou literaturou. Už samotný výběr témat nebyl snadný. Šestici vybraných kapitol klipovitě dělí malé informační boxy s definicemi institucí, produktů a jevů. Osobitou a unikátní výpověď se stávají rozhovory s pohledy na společensko-designovou platformu nazvané Na scéně. Autorizované rozhovory (Zdeňka Bauerová, Josef Ťaptůch, Marie Ubrová, Dagmar Březinová, Marta Pospíchalová, Jana Drastíková

a Drahomíra Březinová) poskytují nej-různější pohledy a názory. K napsání (a dopsání) knížky mě zavazovala právě tahle, už autorizovaná interview. Některé z výčtu zajímavých osobností jsem naštěstí při našich reminiscencích zastihla ještě ve výborné formě... Vzniklé rozhovory se stávají unikátní už proto, že někteří by z nejrozumnějších důvodů nebyli už plnohodnotné výpovědi schopni. Z velké části jsou všechny rozhovory doplněné jejich osobním archívem, fotografiemi i autorskými kresbami. Zapůjčené archívní materiály byly již vráceny všem respondentům. Právě při uvažování nad zvoleným obdobím jsem přihlížela k možnostem, které byly pro atraktivní vybavení nejvhodnější. Některé zajímavé fotografie ležely u svých majitelů bez hnutí několik desítek let, a tak grafická knížky musela celou řadu fotografií pracně vyčistit tak, aby se blížily nejvíc své původní podobě.

Osm let sbírání pramenů a vzniku kapitol napsalo svou vlastní story: všech-

ny dámy a pány z přípravy rozhovorů a boxů jsem znala. Ze sezón módních přehlídek, redakcí, porot a společenských setkání. Knížku samotnou velmi ovlivnila modelka a emeritní ředitelka Czechoslovak Models, Milada Karasová, která mi jednou nabídla přátelskou návštěvu u dámy, módní návrhářky, která měla ve svém bytě na Hradčanech problém s umístěním archívu z profesního života. Nakonec jsem vybrané materiály u paní Marie Ubrové sepsala, spočítala, odvezla v kufru a předala jako její dar do Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Přes veškerou snahu se nám ale nepodařilo vyhledat všechny držitele autorských práv k některým fotografiím. To platí nejen pro část daru paní Ubrové, ale pro celou publikaci, kde jsem vždy označila kreditem autorství fotografie (nebo zdroj instituce), pokud se dala dohledat. Když se nám autoři přihlásí, jsme připraveni i po vydání řádné licenční smlouvy uzavřít.

Tento svazek obsahuje celou řadu citací a parafrází dobových dokumentů, kunsthistorických i diplomových prací, částí vlastních rukopisů, uložených poznámek. Často se jedná o tak ve veřejnosti známé zdroje a definice, že jsem se rozhodla citovat jen výjimečně (bez odkazů) a nedělat rejstřík. Uvádím nejdůležitější prameny, které mě inspirovaly. Zvlášť

na mě zapůsobily cenným obsahem knihy Stanislava Teršla, Konstantiny Hlaváčkové, pohledy Ondřeje Neffá nebo Juraje Šeby, definice Martina France a kniha o stylech 50. a 60. let autorem Polly Powellové a Lucy Peelové. Podle abecedy uvádím jen nejdůležitější zdroje: Lakshmi Bhaskaranová, Petr A. Bílek (Blanka Činátlová), Miroslava Burianová, Caroline Coxová, Marie Formáčková, Martin Franc, Gilles Lipovetsky, Helena Jarošová, Karel Jordán, Jiří Knapík, Ludmila Kybalová, Jana Máchalová, Judith Millerová, Eva Uchalová, Michal Petrov, Petr Pithart a Charlotte Seelingová.

Práce na knížce byla týmová... Život mi pětici profesionálek pro maratonskou práci na společném hřišti téhle publikace postupně „nahrál“. Také o nich všech jsem sice z branže věděla, některé jsem mnoho let znala, ale najednou se mi skvělé spoluautorky podepisují pod naše společné tablo.

A tak jen doufám, že jsem o „úžasném kulturním fenoménu – módě“ (podle vyjádření Josefa Tlapáky) napsala bez permanentního rizika, že „je to stále stejné, plytké a naprosto pitomé“.

Autorka

NEZAPOMENUTELNÁ VĚRA

Věra Hrubá (28. dubna 1929 – 30. dubna 2004) – renomovaná módní publicistka se zabývala módou od profesních začátků. Postupovala od pozice propagačního pracovníka přes grafika a později vedoucí časopiseckého oddělení, a tak získala vědomosti o tvorbě modelů, pro vlastní scénáře a komponované pořady. Dvacet let pracovala jako odborná redaktorka časopisu Vlasta, spolupracovala s médii v Čechách i na Slovensku. Byla členkou odborných porot veletrhů, soutěží a redakčních rad, vyhledávaná pro svou dokonalost v definicích a vyjádřeních. O její články byl vždy zájem, i když po boomu počítačů tvořila své články vždy na oranžovém psacím stroji. Až v posledních letech svého života se začala projevovat sama jako autorka knih – začala psát a překládat publikace (Gianni Versace – poslední císař módy). Měla materiál pro monografii o módním návrháři Vjačeslavovi Zajcevovi. Před koncem tisíciletí dokončila knihu Tvůrci světové módy – 50 nejúspěšnějších módních návrhářů světa. Jednotlivé medailonky jsou nejen brilantně napsané, ale díky kontaktům byla knížka vybavená na výborné úrovni i fotograficky. K dalším autorským knižním projektům už bohužel nedošlo.

Věra Hrubá stála u mých pokusů dostat se k módě blíže a hlouběji. Seděla jsem s ní v malé nudli redakce Vlasta přes deset let. Dovedla mě k nadšení pro módu, začala jsem balancovat mezi kulturou a módou. Poslouchala jsem její zasvěcené popisy módních modelů na přehlídkách, když jsem – vždy – po jejím

boku poslouchala polohlasem namlouvající texty do diktafonu: o střizích a barvách všeho, co kolem nás promenovalo. Lákala mě neustále k módě, dostala jsem od ní jako dárek knížku Stanislava Teršla Abeceda textilu a odívání. Slíbila mi, že mě naučí, co ví jen ona.

Stala jsem se opakovaně členkou šperkařské poroty Přátelských setkání na Bertramce (od roku 1983), patřila jsem do módní poroty veletrhů Styl v Brně a prvních ročníků Prague Fashionweek. Pravidelně jsem se účastnila trendových seminářů (Nina Smetanová, Jana Máchalová). Vznikly mé první autorské práce, které s módou souvisejí: Móda

pod lupou (úvodní esej o módě, vyšlo 1991), dva první svazky z plánovaných deseti (Česká móda 20. století – Daniela Flejšarová, Ivana Follová, 2007 a 2008), monografie o Blance Matragi, s Miladou Karasovou: Jak se dělá móda (XYZ, 2010), s Marií Formáčkovou: Vysoká škola bontonu (2006). Pro nakladatelství Grada jsem napsala monografii Dagmar Peckové Šaty noty boty (vyšla 2021). Vytvořila jsem 2000 hesel do Lexikonu módy 20. století (jednání zůstalo u synopse), v rukopise také Ikony a idoly, medailonky o proměnách žen různých desetiletí 20. století. Oba texty jsem při práci na této knize využila.

Moje přítelkyně,
kmotra mé dcery,
s námi oběma.
Foto: z osobního
archívu

*Mile, pro všechny
ta leta ...*

1. 7. 98 Věra

má práce je zabílet

někdo se bojí smrti, někdo kadeřníka

dovolejte
předposlat
peníze

na žízalu

ten, kdo koupí, nepohloupí

sekretářka
pro
zvláštní
úkoly

keři šat

keři
krytí

LUXUS

Fenomén domácího oděvnictví

Byly večery, kdy jsem po večeri a pohádce pro dceru zasedala za šicí stroj, člunek se rozjel a šil podle zadání vybraného stříhu z hedvábného papíru. Ráno byl zpravidla model hotový – dětský, dámský, stačilo přidělat oblíbené nýťovací baby druky nebo natáhnout gumu. Zpracování by v optice krejčové nedopadlo ani jako chvalitebné, šlo ale především o to, aby látka a stříh byly super. Na svět přišel další originál. Už se nepřesívalo ze starého nové, ale nahrazovalo se... Imitovalo, hlava nehlava. Psal se čas, kdy i z nemožného se stávalo možné.

Do funkčních záležitostí
interiérů 80. let patřil
neodmyslitelně skříňový
nebo kufříkový šicí stroj
Veritas. Vznikl na něm
i model pro holčičku,
přes noc...
Foto vpravo: Jiří Novák,
vlevo: Retro muzeum Praha

Uplynulá doba po listopadovém sametu je vhodným výchozím bodem pro analýzu určitých jevů, které v desetiletích před přelomovým rokem 1989 byly fenoménem: mezi nimi vyčnívalo domácí umění amatérské odívání. Móda zůstávala i v politicky nepříznivé době hodně aktuální. Šlo nejen o to líbit se, ale projevit se jako osobnost. Jak vlastně vypadaly v „retro záznamu“ proměny a souvislosti domácích rukodělných prací tehdejší všestranně emancipované, „praktické“ ženy? Celé roky vybalancovávaly svými samoučkými aktivitami zjevné nedostatky tolikrát slibované masové výroby československého oděvního průmyslu...

Svobodné nadechnutí přineslo československé jaro v letech 1967 až 1970 a s ním spojené jasné odmítnutí pohodlnosti a praktičnosti oděvu, především v mladé generaci. Krátké období s výlety na Západ nečekaně brzy, na přelomu 60. a 70. let, skončilo. V těch sezónách vtrhla i do Československa móda džínů a minisukní... Nová móda byla vzhledově velmi odlišná od dřívějšího stylu. Touha být trendy oblečená u všech rychle vítězila, dávala všem silný signál. A navíc, novinky v oblečení ženy jakéhokoli věku omlazovaly. Ovšem nejvíce „sekly“ drzému mládí... Ani příchodem

Tapisérie vzdáleně připomínající Bauhaus, jde o domácí výrobu ze 70. let: ručně tkaný koberec 170 x 140 cm, vytvořený na osnově ze zavěšeného dřeva s hřebíky. Materiál – zbytky továrenských odpadů.
Foto: ze soukromého archivu

normalizace se v tomto ohledu nic neměnilo, zdržení od evropské trendové módy bylo minimální, „kanály“ na získání všech potřebných atributů existovaly, konstatovala Daňa Horáková, manželka režiséra Pavla Juráčka, prostě „západní svět s módou se normalizací nedal tak lehce oddělit“.

Na oživené scéně ulice se objevily extravagantní módní výstřelky mladých lidí, šily se především v důmyslném „systému“ domácího oděvnictví... Průnik hitů byl sice v čase normalizace, v letech po okupaci sovětskou armádou (1968), pomalejší a omezenější, ale informovanost

o módních trendech zůstala stále poměrně vysoká. Reálně socialistický styl sedmdesátek se tvářil navenek vstřícně – zaznívaly proklamace o tom, že státní systém módu nechce zrušit, ani se nehodlá od západní módy izolovat a oblékat se nějak jinak, nežli je tomu všude jinde v civilizovaném světě. Jediný problém byl, že realizace „chutnala“ jako instantní nápoj: instituce a průmyslové podniky nebyly – až na výjimky – vůbec schopné uspokojit škálou produktů své spotřebitele.

Zato repertoár amatérské činnosti (i když kvalitou s velmi různorodými výsledky) získával ve výsledku daleko

širší vymezení, nežli jen hobby nebo relaxační činnost... Stal se nutností a kreativitou v jednom. Klíčové slovo těch let bylo nahrazování, a to nejen oblečení, ale i umělecko-řemeslných produktů... Kutilství se projevovalo jako lidová kultura normalizace. Pro-

fesorka Zdeňka Bauerová, dlouholetá vedoucí Ateliéru oděvního výtvarnictví, definovala v našem rozhovoru tento čas jako příznivý pro znovuoživení naší vlastnosti, tedy že jsme se, vzhledem k relativní nouzi, naučili zase vařit „z vody“. Váření z vody se stává

podle slov paní profesorky vlastností, která nám pomůže v bezradnosti. Také ne zcela vyhovující bytový interiér se často přetvářel k obrazu méně unifikovanému, tapetovalo se, potahoval a natíral se nábytek. Po skončeném adventu se třeba podpultový papírový kalendář s vánočním výjevem, s okénky plnými dobrot pro děti, na rok uschoval. Maminka pak jednotlivé „kapsičky“ s datem podle možností znovu naplnila a zalepila... Další prosinec mohl začít.

„Jsme takoví všeumělové,“ doplnila Zdeňka Bauerová, „dokážeme si poradit i s málem, které máme zrovna k dispozici. Uměli jsme si se vším poradit víc než lidé na Západě, kterým bylo vše servírováno takřka pod nos. Oni šli a koupili, kdežto my jsme museli nějakým způsobem tvořit... Myslím si, že v našem, ač malém národě, je spousta lidí s velkým tvůrčím duchem a nadáním. Zatímco konfekce na Západě prosperovala, úžasně frčela a vydělávala (pomáhala vyjádřit lidem aktuální pocit doby), u nás pořádná konfekce nebyla, a tak tohle všechno dělali krejčí. Byly profesionální švadleny a byly domácí švadleny, což znamená, že dělaly doma. Šili i lidé, kteří vůbec šít neuměli a šicí stroj si koupili prostě proto, že nemohli sehnat to, co chtěli. Někdy

Velmi módní sukně z poloviny 70. let, ušitá z jednoho kusu látky (bavlna na povlečení). Důkaz, že lze udělat z mála senzací!
Model: Nina Smetanová.
Foto: Jiří Novák

jsem se při cestě do školy ohlédla, když jsem potkala nápaditě oblečenou ženu.“

Modelka a redaktorka Natálie Kšajtová-Faitlová doplňuje barvitý obrázek vzpomínkou na neobvyklý materiál,

který tehdy módní střih často pomohl povýšit na zcela jiný stupeň. Natálie sama obvykle nosila kalhoty s tričkem, ale před castingem na modelku v ÚBOKu si přes noc vlastnoručně ušila minišaty ze županoviny. Uspěla i díky novému modelu.

Materiálové omezení let sedmdesátých a osmdesátých brzdilo a téměř znemožňovalo oděvní tvorbu. Značkové oblečení stálo mnoho peněz, navíc se velmi obtížně shánělo. Koupěný kupón látky se barvil za pomoci barvy na textil Duha. Hodně se pletlo

Další zdroj pro doma vytvořené oblečení – Střihová služba
Vkus. Na snímku pleteného kabátku se šalovým límcem je Eva Schoberová, sestra herečky Olgy.
Foto: ze soukromého archivu

Kostička à la Bardot na začátku 70. let musela být, na šití se hodila látka určená na závěsy nebo jako ubrus.
Foto: ze soukromého archivu

MATERIÁLY

Léta 60. a 70. proběhla v rychlé expanzi a přijetí plejády nových, syntetických materiálů. Začalo se z nich vyrábět vše, od sukní po kabátky i zimní kombinézy. Svět k nám importoval pevné, nemačkové látky, které držely tvar i po opakovaném praní. Směsi, chráněné ochrannými známkami, označené symbolem z funkčních, syntetických textilií, tvořily základ materiálů (používaly se samostatně nebo ve směsi s dalšími přírodními i chemickými vlákny) pro spodní prádlo, punčochové zboží i svrchní oblečení.

Pro ruční pletení se výtečně osvědčilo akrylové vlákno. Mnoho novinek se zrodilo v americké chemické továrně DuPont – například přelomový nylon a lycra. Československo do nabídky novinek přispělo silonem a dále chemionovým úpletem (se sloganem „Zadara – šaty do kabelky“ je vyráběla od roku 1968 liberecká Textilana, oblečení se nemačkalo a jednoduchá byla také jeho údržba) i směsovým tesilanem a tesilem. Na rozdíl od přírodních materiálů byly syntetické materiály běžně v obchodech za poměrně nižší náklady.

Od sedmdesátek se snaha o módní oblečení projevovala v realizaci amatérských výrobků, třeba vlizelin (netkaná textilie vhodná pro konfekci) se stal univerzálním materiálem, přezhlením

se daly dva připevnit k sobě. Touze po atraktivitě mimo daný rámec uniformity odpovídalo také hledání materiálů mimo sféru umělých vláken – tedy přírodních a často velmi atypických látek. Nic nebylo nemožné a tehdejší etnická a folklorní móda i retro styl experimentální notě napomáhaly. Svrchní oblečení se často šilo z pevného krejčovského plátna, lůžkoviny, textilie na závěsy, ubrusoviny a roletoviny. Na kabáty se využíval i zajímavě vzorovaný bytový textil, celtovina nebo deky. Zimní oblečení vyžadovalo módní a zároveň vysoce funkční termo materiál, sypkovina se zase jevila jako ideální na lehké bundičky. Lehké látky se dobře batikovaly a posléze z nich vznikaly vzdušné šaty nebo sukně. Na šaty se často kupovaly látky určené na povlečení, oblíbeným materiálem zůstaly mimo jiné tradiční modrotisk a kanafas. Také krajkou (vytvořenou doma nebo v alternativě se záclonovinou) získávalo oblečení dráždivý poloprůhled. Na látky se našivaly plíšky, flitry nebo korálky, nejen na modely inspirované cikánským a hippie oblečením. V obchodech se sháněly vlněné, lněné i žerzejové látky se zajímavým vzorem, manšestr nebo dytýn byly hitem pro muže, ženy i děti. A zdražila lesklá imitace kůže z vinylu, tzv. krešlak, byl skutečnou senzací...

i háčkovalo, velkou oblibu v těchto letech sklízely stříhové přílohy Burdy. Stala se vítanou pomocí pro každého, kdo měl doma šicí stroj a zajímal se o trendovou módu.

Dámské i pánské oděvy se vyráběly v našich závodech (například Jitex, Textilana, Oděvní podnik Prostějov, Makyta nebo Pleas), a pokud se nějaké zboží dováželo, prodávalo se v Tuzexu. Touha po originalitě se sice dala zaplatit v luxusních salónech jako Adam, Eva, Diplomat nebo Černá růže, byla ovšem jen pro „vyvolené“. Malé tuzemské série se zhotovovaly jen v družstvech, vytvářely se kolekce například také pro Klub odívání mladých. Obchody s tuzemskou konfekcí nereagovaly na sezónní proměny v odívání, jejich pružnost byla téměř nulová i když se v továrnách vyrábělo množství látek, z nichž se šily tisíce konfekčních šatů... Rozdíl mezi zbožím z prodejen československých podniků a těch z obchodní sítě ze zahraničí byl obrovský. Nabízelo se zboží měněné v rychlém rytmu.

Nedostatek různorodého oblečení v obchodech lidé kompenzovali šitím nových modelů podle stříhů z dostupných časopisů. Ovšem při kompletaci nového oděvu vystávaly další problémy kromě zakoupení zajímavé látky,

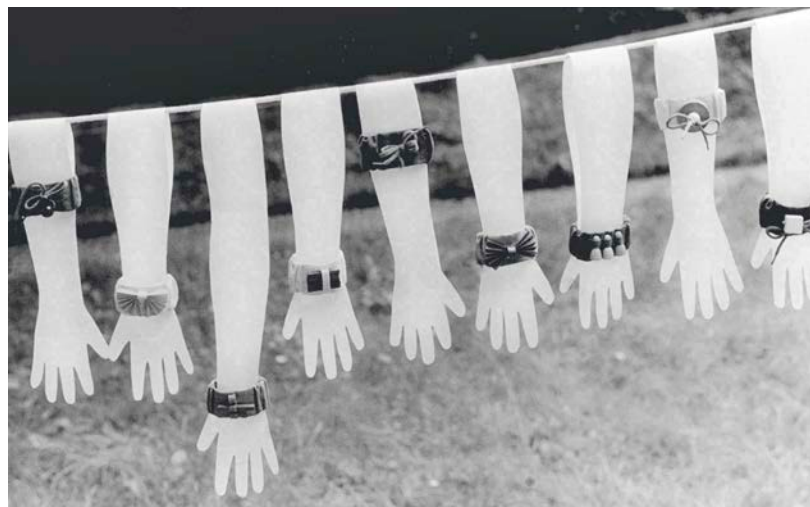
pletací vlny nebo příze na háčkování šlo o nedostatky v nabídce galanterního zboží (zipy, šicí hedvábí, knoflíky nebo ramenní vycpávky). Ženy se s vervou pouštěly do šití zimních prošívaných oteplených bund a kabátů (často pracně spojených vrstev podšívky, látky a vlizelínu), kombinéz, unisexových košil „po dědečkovi“, skládaných sukní, pumpek, zúžených „mrkváčů“, látkových vestiček i vest z umělé kožesíny... Na pláštích se dokonce vytvářely oboustranné materiály. Doma se pletly svetry a svetříky s norským i plastickým vzorem, šily se klobouky a barety, tašky. Populárním se stalo i háčkování, a to klidně celých dámských šatů. Když pominul čas mini a pants, nastoupila široká silueta v ramenou, řasené sukně s volánky... Nosily se svetry s netopýřími rukávy, na nohou pletené návleky. Tehdy začínající návrhářka, Daniela Flejšarová, „lov“ na látky popsala slovy: „Materiálové omezení sedmdesátých a osmdesátých let bylo strašně svazující, prohledávali jsme partiovky, Řempe, Divadelní službu, kam se z Číny dováželo hedvábí... Stabílně jsme šileli po odlišném, překvapujícím štofu.“ Oblečení vyrobené doma se kombinovalo s kousky z dovozu, které se náhodně dalo koupit. Nutná byla tečka na novém modelu, tedy našít na viditelné místo etiketu, a puncovat tak ryzost, autentičnost „modelu“.

ÚBOK

Ústav oděvní a bytové kultury (ÚBOK). Instituce, pro kterou se spíše vžila zkratka ÚBOK, vznikla 1. ledna 1959 v Praze z původní Textilní tvorby, založené v roce 1949. Zaměřila se na otázky vývoje a vzorování výrobků spotřebního průmyslu a vytváření reprezentativních kolekcí pro jednotlivé obory, především oděvy, bytový textil, nábytek, sklo a porcelán. ÚBOK vytvářel módní tendence, spolupracoval s výrobními podniky, zpracovával veškeré informace ze zahraničí, provozoval publikační činnost. Zaměstnával před-

ní výtvarníky a odborníky v oboru módy i manekýny, které propagovaly československou módu a československý textilní průmysl u nás i v zahraničí. V průběhu existence ÚBOKu zde působila řada oděvních návrhářů: H. Vlková, Z. Fuchsová, Z. Krch J. Nováková, J. Adámek, K. Škamlová, M. Vráňková, M. Křestanová-Janečková, N. Smetanová, Č. Jaroš, H. Havelková, P. Tylínek a další. Od roku 1993 se ÚBOK změnil v Lineu-ÚBOK (ovšem jen do roku 2003). Činnost ústavu byla poté ukončena.

Náramky jako důkaz kreativní zdatnosti amatérů (výtvarná instalace Přátelská setkání na Bertramce).
Foto: archiv UPM

KLUB ODÍVÁNÍ MLADÝCH

Přístupnosti produktů, orientovaných na mladou generaci, měla napomoci v polovině 60. let zřízená specializovaná prodejna Klub odívání mladých (KOM). První takový podnik vznikl v centru Prahy v Havířské ulici. Provozovny vznikaly i v jiných městech, existovala v něm i zá-silková služba. Cílem klubu bylo nabízet

elegantní oděvy podle módy za relativně nízké ceny, které odpovídaly možnostem mladých. Zájem o klubové modely byl obrovský, mnoho zájemců zůstávalo ne-
uspokojeno. Na propagaci KOM se vý-
razně podílel časopis Mladý svět, v mo-
delových kreacích se profilovali začínající
návrháři a nadaní studenti UPM.

Daniela Flejšarová jako
modelka i návrhářka
v jednom (model ze
začátku 80.let).
Foto: Jiří Novák

K běžnému vybavení domácností pat-
řil šicí stroj po babičce, třeba Singer,
který prošel i hodně silnou látku, nebo
elektrická novinka Veritas či Lada.
Stával se na dlouhá desetiletí pra-
vým rodinným pokladem. Desetiletí
fantazie a kreativity bylo přeplněné
improvizacemi, někdy zdařilými, jin-
dy méně. Milada Karasová, modelka
a zakladatelka agentury Czechoslovak
Models, po letech za šicím strojem při-
znává, že jako většina žen přešla od
domácí švadleny na módní styl samo-
domo... Hodně improvizovala, obar-
vovala látky, pletla a háčkovala hle-
dala látky v malých krámcích. Koncem
70. let se Milada Karasová zúčastnila
jedné ze soutěží pro amatéry s názvem:
Co si ráda ušiju, to ráda nosím, vyhlá-
šené časopisem Květy. Svou kategorií
u čtenářek vyhrála... Její modely mód-
ní redaktorka Květů paní Podhrázká
popsala jako „nápad mladé ženy, kte-
rá se obléká vkusně, moderně i mód-
ně“. Pokud si Milada pro nový model
vybrala látku v obchodech s dekorač-
ními látkami, dokázala si pořídit nové
šaty i za stovku!

Módní vzhled, oblečení, líčení a vů-
ně nepatřily na seznam společensko-
politických priorit... Ale vytvořit si
„své“ šaty, vynosit je, vybrat k nim
doplňky, je to přece úžasný prostor
ženství. Dlouho opomíjený. Oblékat

Herečky, modelky,
studenti UPM, ti
všichni se objevovali
mezi publikem
ve vyprodaném
prostoru „živých“
módních přehlídek
na Bertramce
doprovázených jen
moderací a hudbou.
Foto: UPM

Řemeslně-technická
znalost byla čitelná
z některých kolekcí
uváděných v zahradě
během víkendových
„Bertramek“.
Foto: UPM

Nahoře: modely
z látek tuzemského
Centrotexu, přelom
60. a 70. let.
Dole: ukázka z jedné
z kolekcí Pierra
Cardina.
Foto: Pierre
Cardin, z volného
internetového zdroje
a soukromý archiv

se atraktivně znamenalo námahu, čas i peníze, ale kdo chtěl, to prostě dokázal! Amatérští kutilové věděli, po čem sáhnout... Takhle vypadala nejširší, skutečně lidová základna amatérské „pyramidy“ domácího oděvnictví. Prim sehrávala vynalézavost, výsledky pokusů u domácích mašin nevypadaly amatérsky. Z podhoubí domácího odívání, včetně vytváření unikátních doplňků, nečekaně vyrůstal originální design. Mnohá jména začala psát svou zatím netušenou autorskou profesní historii. Společné zájmy daly vzniknout skupinkám a určitá jména se objevovala opakovaně – na protipólu oficiální módy.

Řemeslně zruční mužové i ženy dokázali improvizovat, byli schopní si bez patřičného vybavení vytvořit různé věci, seberealizovat se. Šlo o užitečně vyplněný potenciál času... Amatérská scéna vykazovala v důsledku nedostatku módního sortimentu zvýšenou hladinu invence. Bez možnosti osobního podnikání přispěli jejich nejrůznější záliby ke vzniku a rozvoji alternativní kultury. Vytvářely se originály. Výstavy a přehlídky, kde se setkávali amatéři i profesionálové se svou volnočasovou tvorbou, se stávaly vítanou platformou pro zajímavé výsledky. Nejzvučnější ohlas měly každoroční výstavní ročníky oděvů i doplňků, pořádané

pod záštitou odborářské organizace Národního muzea v Praze. Takzvaná Přátelská setkání na Bertramce se konala od roku 1978 do počátku 90. let. Po souhlasném kývnutí poroty byli nominováni vyzváni k účasti na Přátelských setkání na Bertramce. Setkávala se tady různorodá směsice studentů, VŠUP samouků, výrazné talenty nejen v osobitém přístupu k oděvu, ale i k uměleckému šperku a doplňkům. Pořadatelem Bertramek byl závodní výbor Revolučního odborového hnutí Národního muzea v Praze a Komise žen při Městském výboru odborového svazu pracovníků umění, kultury a společenských organizací. Výtěžek ze vstupného byl odevzdáván na Fond solidarity.

Zájem o účast na Bertramce byl enormní, hlad po originalitě přitahoval dvakrát ročně účastníky i publikum na místo konání. Michaela Zindellová měla možnost sledovat atmosféru výstav jako členka poroty šperků a doplňků. Po nominaci se přihláška se základními údaji a zaslanou ukázkou práce dostala před porotce. „Někdy přijížděli amatérští výtvarníci i na výběr poroty, jindy se autoři seznamovali až během výstav samotné. Cestovali i z pěkné dálky, přestože si účastníci museli zařídit vše kolem instalace exponá-

Textilní tašky vytvořené doma také z umně sešitých zbytků (patchwork) byly trendy na začátku 70. let.
Foto: Jiří Novák

tů i pražský pobyt. Především během odpoledního korzování parkem na Bertramce se lidé u vystavených exponátů zastavovali a vedli dialog s přítomnými umělci. Oživení originálními módními doplňky bylo ukázkou toho, že během normalizace se navzdory podmínkám dal vytvořit kvalitní a trendový oděv, šlo o vítanou inspiraci. Od druhého ročníku byl o Bertramku obrovský zájem. Módní přehlídky a klasická hudba vytvářely nádherný rámec každého ročníku. U některých ambiciózních jmen

existovala zjevná snaha se v oboru nějak profilovat, jít dál. Velký zájem měli příchozí o vystavené šperky, závesné náhrdelníky, náramky, výtvarné objekty a také o kabelky, šité ze silného plátna nebo i z kůže.“

Pružnou páteř, která zajišťovala výjimečnou úroveň jednotlivých ročníků, vytvářely mimo jiné absolventky Školského ústavu umělecké výroby. Ty nově interpretovaly tradiční řemeslné techniky, studenti Střední průmyslové školy textilní a také

Jedna z fantazijních
módních férií,
předvedená jedno
letní odpoledne na
Bertramce. Mezi
otevřenými žaluziovými
dveřmi dáma
v bílém kostýmku,
„vynálezkyně“
módního projektu,
dr. Dráža Březinová.
Foto: archiv UPM

Vystavení vybraných
kolekcí na Bertramce
bylo záležitostí
samotných autorů.
Instalace v zahradě
vyznívaly mnohdy
velmi originálně.
Foto: archiv UPM

mladí návrháři ze VŠUP své modely
často sami na přehlídce prezentovali.
„Bertramka se konala s minimální-
mi nákladovými položkami a režii,
prostě zde byla pro úsměv a potlesk
přítomných. Mnozí účastníci chtě-
li totiž vytvářet své produkty jako
profesi, ale možnost neexistovala,“

dokončuje Zindelová. „Jejich kreativita byla pak jakousi náhražkou toho, že tady móda chyběla. A přitom měli mnozí už docela blízko k profesionální tvorbě. Všem ale zážitek z odpoledne na Bertramce posiloval sebevědomí. I když se vystavené produkty oficiálně neměly prodávat, malé dohody ‚na place‘ na získání originálního kousku se stávaly oboustrannou radostí. Ale už samotná procházka po kreativně vystavených exponátech byla v tehdejší době událostí.“

Okruh výtvarníků pořádal také nejrozumnější „domácí“ butiky, jednalo se o jakýsi předstupěň před založením vlastního butiku nebo galerie. V centru Prahy je připravovala především v před adventním období módní návrhářka Ivana Follová: „Můj nejkrásnější zážitek z doby 80. let byl právě butik, který jsme pořádali v ateliéru na půdě našeho bytu. Tenkrát v totalitním režimu se nic nesmělo, i tahle akce hraničila se zákonem.“

V době perestrojky (polovina osmdesátých) se situace nejen kolem módy uvolňovala... Tehdy začal organizovat časopis Mladý svět a Svaz českých výtvarných umělců přehlídky zvané Módní impulsy. Probíhaly v Praze a v dalších větších městech a před-

NÁVRHÁŘKA NEBO KREJČOVÁ?

Jméno Jaroslava Hofmanová-Viková (1909–1973) se jen několik sezón v třicátých letech objevovalo na etiketě jejího vlastního salónu v Praze. Všichni kolem vnímali odmala její talent, dobře kreslila, ale profilovala se jako autodidakt. V době, kdy se po roce 1948 přiřadila k vyhledávaným „bezejmenným“ domácím krejčovským, se o ní hovořilo jako o originální ženě, která vytvořila vše,

od vlastního návrhu po dokonalou krejčovinu, skvělý model i pro společenské události. Paní Jaroslava vyzářovala vždy svým zevnějškem osobitý styl... Sama uměla také své šaty a blůzy vynosit. Její dcera, výtvarnice Jindra Viková, chodila velmi zajímavě oblečená od základní po vysokou školu a některé modely po své mamince si uchovala.

Návrhy ze soukromého archivu

stavovaly tvorbu absolventů ateliéru oděvního výtvarnictví. Dynamicky se tady profilovala líheň českých módních značek.

Začátkem 90. let přestal doma večer obligátně vrčet šicí stroj, amatérské hodiny v šití pro začátečníky i pokro-

čilé nenávratně končily. Dá se říct, že fenomén domácího oděvnictví i umělecko-řemeslného kutilství po sametu rychle mizel.

NA SCÉNĚ

Dagmar Březinová

výtvarnice módy a scénického kostýmu

Šlo o nějakou cestu sebeuvědomění od toho, že se ráda oblékáš, k rozhodnutí, že jsi začala navrhovat a oblékat jiné?

Celou dobu dětství mě provázela úžasná koláž zážitků, která souvisela s barvami, materiály, měnila se s životním stylem ubíhajících let. A navíc právě léta šedesátá až osmdesátá se vlastně stala mapou mého startu, odrazu do profesního života. Byla jsem bez nad-

sázky odíváním okouzlena, prožívala jsem pokaždé v novém oblečení pocity jisté výjimečnosti, prostě „špice“, všichni mi věnovali mnoho pozornosti. Moje maminka odebírala měsíčník Žena a móda, jednalo se o jediné periodikum, které se módě věnovalo. Tehdy jediný zdroj trendy odívání u nás. Šaty šila maminka, která, stejně jako jiné ženy, začala jako samouk. V tomto období bývalo zcela běžné, že se

šaty mohly otočit a ukázat zevrub: tím, jak bylo oblečení pečlivě zapracované zespodu, se tehdy krejčovské řemeslo honosilo! Dost brzy jsem maminku za šicím strojem vyměnila. Šila jsem také na ni. Bývala jsem dost nespoutaná, jednou jsem třeba náhodou koupila v místním textilu na náměstí kupón s picassovským motivem – k tomu se hodil tehdy super vyčesaný drdol a černé tričko do sukně s pružným

Autorem portrétu Dagmar Březinové je její bratr Vladimír.

ČASOPISY

Značné mezery v dostupné aktuální módě si ženy bez rozdílu věku doplňovaly po večerech a víkendech doma – šily podle časopisů se stříhovými přílohami. Jediná možnost, jak opustit konvenci a dojít k osobitosti. Na této cestě jim pomáhaly rubriky ženských časopisů. Módní rubriky časopisecké produkce ovládala obrovská pragmatičnost a návodnost. Tuzemská periodika, Žena a móda (1949–1991), Vlasta, Květy a také Mladý svět přinášely pravidelné penzum dobrých nápadů. Kvůli perfektním módním přílohám se pracně sháněly stříhy z německých časopisů Burda či Neue mode. Nápady na svetry a výšivky čerpaly ženy všech věkových kategorií i z Praktické ženy nebo slovenské Dorky. K zakoupení byly také návrhy ze stříhové služby Vkus. Módní rubriky časopisů často přinášely návrhářskou kresbu, módní fotografii, a podle možností i stříhovou přílohu – zmenšené stříhy se daly překreslovat v dané velikosti na hedvábný papír – to vše ovšem již vyžadovalo jistou zkušenost a kreativitu.

V módních rubrikách médií pracovaly vynikající osobnosti, které dokázaly kolem své rubriky vynalézavě navazovat četné kontakty mezi zajímavými amatéry, profesionály, ale také studenty (redaktorka Věra Hrubá ve Vlastě). Redaktorka Jana Podhrázká – týdeník Květy – získala velký ohlas za seriál „Co si ráda ušiju, to ráda nosím.“ Stejně šťastně jako týdeník Mladý svět vsadil na začátku šedesátek na novou soutěž Zlatý slavík, cílil o pár let později na realizaci dalšího prvotřídního nápadu, soustředil se na

Vyhledávané z vějíře trendy nabídek barev i stříhů byly tituly s návodem na šití a pletení.

Foto: ze soukromého archívu

módní scénu. Získal obrovský vliv na popularizaci soutěže Mladý módní tvůrce – Zenit i na rozvoj nových návrhářských osobností a jejich realizací pro butikové kolekce oblečení v Klubu odívání mladých (z redakce Mladý svět byla aktivním kontaktem Miroslava Moutelíková). Vyhledávaná móda se v „Mladáku“ se objevovala nejen na fotografiích doprovázených zmenšenými stříhy – týdeník vycházel vždy v unikátní černobílé verzi, i když „in“, vyhledávaný byl barevný tisk. Nadvláda tuzemského vějíře časopisů skončila definitivně na začátku 90. let. Jako první pochopil potřeby tuzemského publika měsíčník Burda, a vstoupil na trh v připravené české mutaci.

gumovým páskem. Maminka v mém modelu vypadala na tehdejší pracovní cestě do Drážďan úžasně. V Moravské Třebové jsem na půdě objevila starožitnou skříň, otevřela jsem ji a našla v ní fraky, smokingy, byly tam i cylindry a buřinky. Začala jsem tehdy, usazená na trámu, snít velký sen. Působilo to na mě jako divadlo, usmyslela jsem si, že budu herečka... Velmi ráda jsem jako malá sledovala ůreba sešlosti lidí na pohřbu, za kočárem s koňmi, zástupy příbuzných, kde jakákoliv jiná barva než černá nebyla možná. Právě ve vybraném oblečení se odráželo i tehdejší postavení lidí, v outfitu musel být přítomný klobouk, který poz-

SILONKY

Obchodní označení polyamidového vlákna čsl. výroby, odtud i název pro punčochy „silonky“. Ve stejné době jako Otto Wichterle silonky představila také americká společnost DuPont – ta získala na polyamidové vlákno (nylon – silon) patent. Byly levné, pevné a ženy po nich šílely. V Československu se jejich výroba vzhledem k válečným sezónám opozdila, začala v roce 1950. Móda minisukní si v 60. letech vyžádala objev punčochových kalhot, podvazky nebyly pod minisukněmi vhodné.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Takoví jsme byli***.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.